

Zájmová a profesní samospráva

1. Obecně

Stát může delegovat svou primární moc na jiné subjekty. Tato moc pak již nemá charakter moci státní a je vykonávána jako samosprávná. V tomto smyslu hovoříme o tzv. decentralizaci. Nejčastěji jsou těmito subjekty, na něž je moc delegována, územní celky. Pak hovoříme o samosprávě územní. Ta je realizována v rámci daného teritoria (obce, kraje) a má svou ústavní dimenzi, v jejímž rámci je chráněna. Vedle toho ovšem může dojít k přesunu moci na organizace zájmové, které nejsou budovány na teritoriálním principu, nýbrž na principu věcném. Do okruhu zájmové samosprávy spadá samospráva vysokých škol a také samospráva svobodných povolání (tzv. samospráva profesní). Zájmová (a profesní) samospráva není v ústavní rovině explicitně zakotvena. V určitém smyslu ale můžeme předpoklad existence některých samosprávných komor zčásti vyčíst z práva na právní pomoc, práva na ochranu zdraví či práva na přístup ke vzdělání.

Odborná literatura zabývající se zájmovou samosprávou v České republice je poměrně sporá a řada otázek čeká na své hlubší teoretické rozpracování. Přesto lze v rámci zájmové samosprávy z teoretického hlediska lišit tři logické části:

1. profesní komory s povinným členstvím,
2. komory s nepovinným členstvím,
3. vysokoškolská samospráva.

Literatura¹ si také všímá charakteristických rysů zájmové samosprávy:

1. **Zákonný základ zřízení.** Subjekty zájmové samosprávy (zájmové veřejnoprávní korporace) jsou zřizovány *ex lege*. Výjimkou jsou soukromé vysoké školy, které jsou zřízeny na základě zákona soukromou iniciativou (stát si ponechává právo udělit souhlas).
2. **Právní základ.** Veřejnoprávní korporace disponuje právní subjektivitou. Navíc může vydávat vlastní předpisy (doktrína se doposud neustálila na tom, zda jsou tyto předpisy právními předpisy, popř. za jakých podmínek jimi jsou).
3. **Ekonomický základ.** Každá zájmová samospráva sama hospodaří s vlastním majetkem. Základním zdrojem příjmů jsou členské příspěvky. Výjimku v tomto směru tvoří vysoké školy, které získávají prostředky od státu a v omezené míře také od studentů. V současnosti probíhá debata nad tím, nakolik se má student vysoké školy podílet na jejím financování.
4. **Osobní základ.** Veřejnoprávní korporace jsou v tomto směru tvořeny personálním substrátem, sestávajícím se zejm. z fyzických osob.

¹ Koudelka, Z.: *Samospráva*. Praha: Linde, 2007, s. 339-340.

2. Profesní komory s povinným členstvím

Profesní komory s povinným členstvím jsou zákonem (seznam těchto zákonů viz soupis právních předpisů na konci tohoto textu) zřízené právnické osoby povinně sdružující osoby určitého povolání. V současnosti existují tyto profesní komory:

- a) se sídlem v Brně – Exekutorská komora České republiky, Komora daňových poradců České republiky, Komora patentových zástupců České republiky, Komora veterinárních lékařů České republiky,
- b) se sídlem v Olomouci – Česká lékařská komora,
- c) se sídlem v Praze – Česká advokátní komora (s pobočkou v Brně), Česká komora architektů, Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, Komora auditorů České republiky, Notářská komora České republiky, Česká stomatologická komora, Česká lékárnická komora.

Profesní komory s povinným členstvím sdružují samostatně výdělečně činné fyzické osoby v činnostech stanovených zákonem (zejm. v oblasti tzv. svobodných povolání). Na vstup do komory existuje právní nárok po splnění zákonných předpokladů (zejm. potřebné odborné kvalifikace). Členy komor nemohou být právnické osoby. Předmětné profese nelze vykonávat bez členství v dané komoře. Takový výkon povolání je neoprávněným podnikáním ve smyslu trestních předpisů. Menší komory sdružují stovky členů, ty největší až desetitisíce.

Územní působnost profesních komor je vymezená státním územím České republiky. Jednotlivé komory jsou různě územně členěny; přímo ze zákona je členěna notářská komora. Věcná působnost spočívá v okruhu činností, k nimž je komora ze zákona zmocněna, včetně oprávnění komory vykonávat nad členy mocenská oprávnění s možností ukládání sankcí. Rozhodnutí samosprávných profesních komor či rozhodnutí vysokých škol jsou přezkoumatelná (krajským) správním soudem podle soudního řádu správního, je-li zasaženo do veřejných subjektivních práv dotčených osob. Určitou výjimku z tohoto pravidla představuje řízení ve věcech kárné odpovědnosti exekutorů. To není na rozdíl od jiných komor otázkou samosprávy samé s následnou možností soudního přezkumu, nýbrž s ohledem na některá problematická rozhodnutí exekutorské samosprávy v nedávné minulosti rozhoduje přímo kárný soud dle zákona o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů. Tímto kárným soudem je Nejvyšší správní soud. Je-li zasaženo rozhodnutím soukromé subjektivní právo, pak připadá do úvahy postup dle § 244 a násl. občanského soudního řádu. Kompetenční (ať kladné či záporné) spory mezi orgánem územní, profesní či zájmové samosprávy a správním úřadem a také spory mezi orgány všech typů samosprávy navzájem rozhoduje dle § 97 soudního řádu správního Nejvyšší správní soud.

3. Profesní komory s nepovinným členstvím

Rozdíl oproti komorám s členstvím povinným tkví v tom, že jejich členy mohou být i právnické osoby. Zároveň platí, že příslušnost k dané komoře není podmínkou výkonu určité profese. V současnosti sem spadají dvě komory – Hospodářská komora se sídlem v Praze a Agrární komora se sídlem v Olomouci. Obě komory jsou zřízeny zákonem jako právnické osoby, ale nemají žádná veřejnomocenská oprávnění vůči svým členům.

4. Vysoké školy

Tradice vysokoškolské samosprávy sahá až do středověku. Stávající právní úprava – zákon o vysokých školách – na tuto tradici navazuje. Vysoké školy, které jsou právními osobami zřízenými zákonem, jako nejvyšší článek vzdělávací soustavy jsou vrcholnými centry vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti a mají klíčovou úlohu ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti. Jejich samospráva, která se uplatňuje na školách veřejných a přiměřeně také na školách soukromých a státních, se plně projevuje tím, že je garantováno, že nikdo kromě vysoké školy nemá právo přiznávat akademický titul, konat habilitační řízení, konat řízení ke jmenování profesorem, používat akademické insignie a konat akademické obřady. Vedle toho se zaručuje svoboda vědy, výzkumu a umělecké tvorby a zveřejňování jejich výsledků, svoboda výuky spočívající především v její otevřenosti různým vědeckým názorům, vědeckým a výzkumným metodám a uměleckým směrům, právo učit se zahrnující svobodnou volbu zaměření studia v rámci studijních programů a svobodu vyjadřovat vlastní názory ve výuce, právo členů akademické obce volit zastupitelské akademické orgány. Akademickou obec tvoří akademičtí pracovníci a studenti vysoké školy.

Vůle akademické obce je vykonávána prostřednictvím orgánů vysoké školy, jimiž jsou:

- a) akademický senát,
- b) rektor,
- c) vědecká rada nebo umělecká rada,
- d) disciplinární komise
- e) děkan,
- f) správní rada veřejné vysoké školy,
- g) kvestor

Do samosprávné působnosti veřejné vysoké školy patří zejména její vnitřní organizace, určování počtu přijímaných uchazečů o studium, podmínek pro přijetí ke studiu a rozhodování v přijímacím řízení, tvorba a uskutečňování studijních programů, organizace studia, rozhodování o právech a povinnostech studentů, zaměření a organizace vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké nebo další tvůrčí činnosti, pracovněprávní vztahy a určování počtu akademických pracovníků a ostatních zaměstnanců, habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem, spolupráce s jinými vysokými školami a právními osobami a zahraniční styky, ustavování samosprávných akademických orgánů vysoké školy, pokud tento zákon nestanoví jinak, hospodaření vysoké školy a nakládání s majetkem v souladu se zvláštními předpisy, stanovení výše poplatků spojených se studiem.

STUDIJNÍ PRAMENY

Právní předpisy

- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
- Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

- Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)
- Zákon č. 120/2000 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů
- Zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů
- Zákon č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky
- Zákon č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví
- Zákon č. 381/1991 Sb., o Komoře veterinárních lékařů České republiky
- Zákon č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře
- Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
- Zákon č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě
- Zákon č. 93/2009 Sb., o auditorech a o změně některých zákonů (zákon o auditorech)
- Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
- Zákon č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky

Judikatura

Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě nemá oprávnění závazně regulovat ceny zboží dodávaného jejími členy, může však vydávat ceniky a honorářové řády doporučujícího charakteru [§ 23 odst. 6 písm. j) zákona č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě].

Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 9. 2007, čj. 5 As 55/2006-145, publ. pod č. 1445/2008 Sb. NSS

I. Působí-li rozhodnutí orgánu profesní komory omezující soutěžní chování svých členů protisoutěžně a naplňuje-li podmínky zakázané dohody narušující hospodářskou soutěž (zde ve formě zakázaného rozhodnutí sdružení soutěžitelů), jde o jednání zakázané podle § 3 odst. 1 zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, bez ohledu na to, že jej profesní komora zdůvodňuje snahou zajistit respektování zásad profesní etiky.

II. Profesní komora je obecně oprávněna stanovit pravidla související s respektováním zásad profesní etiky nad rámec povinností, jež by jejím členům jinak vyplývaly z obecně závazných právních předpisů, vždy však při jejich stanovení musí respektovat zákaz dohod narušujících hospodářskou soutěž (zde ve formě rozhodnutí sdružení soutěžitelů) podle § 3 odst. 1 zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže.

Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2008, čj. 7 Afs 86/2007-107, publ. pod č. 1775/2009 Sb. NSS

Pro rozhodnutí České lékařské komory o udělení licence k výkonu funkce vedoucího lékaře a primáře není pro zápočet stanovené minimální doby praxe rozhodující, zda žadatel byl po celou tuto dobu členem České lékařské komory.

Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 11. 2004, čj. 2 As 12/2003-51, publ. pod č. 496/2005 Sb. NSS

„Výkonem advokacie“ není jen samotné poskytování právních služeb, ale také veškeré úkony, k nimž je advokát povinen v souvislosti s poskytováním právní služby i poté, kdy je zastupování klienta ukončeno. Takové úkony advokát činí nikoliv jako občan, ale jako advokát při výkonu advokacie.

Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2004, čj. 5 As 34/2003-47, publ. pod č. 350/2004 Sb. NSS

Obecná studijní literatura

- Průcha, P.: *Správní právo, obecná část*. 7. vydání. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2007.
- Hendrych, D.: *Správní právo. Obecná část*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.
- Sládeček, V.: *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009.

Specifická studijní literatura

- Schelle, K.: *Dějiny české veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009.
- Koudelka, Z.: *Samospráva*. Praha: Linde, 2007.
- Balík, S.: *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 1998.
- Sedláček, J.: *Auditing*. Brno: Masarykova univerzita, 2001.
- Fiala, J., Mates, P.: *Komory podnikatelů a komory svobodných povolání*. Brno: Masarykova univerzita, 1994.

KONTROLNÍ OTÁZKY

1. Je v České republice v ústavní rovině zakotveno postavení zájmové a profesní samosprávy?
2. Jaký je rozdíl mezi zájmovou a profesní samosprávou?
3. Vyjmenujte alespoň pět samosprávných profesních komor.
4. Stručně popište samosprávu vysokých škol.
5. Zamyslete se nad smyslem fungování zájmové a profesní samosprávy v současnosti.

